

Укрепване на съдебната защита на основните права на задържаните под стража в Европейския съюз

Изследователски проект на:

Български хелзински комитет ([Bulgarian Helsinki Committee](#)) (BG)

CNRS (Лаборатории [SAGE](#) и [CESDIP](#)) (FR)

Европейската мрежа за правно застъпничество за лица, лишени от свобода ([European Prison Litigation Network](#)) (FR)

Университета в Утрехт,), Център за съдебна администрация и разрешаване на спорове Монтен, ([University of Utrecht](#)) (NL)

Хелзинска фондация за правата на човека ([Helsinki Foundation for Human Rights](#)) (PL)

Университетът по приложни науки и изкуства в Дортмунд ([University of Applied Sciences and Arts of Dortmund](#)) (DE)

Университета във Флоренция, Център за Теория на правото, ([University of Florence](#)) (IT)

Университета в Гент ([University of Ghent](#))

Висшия адвокатски съвет на Испания ([General Council of the Spanish Bar](#)) (ES)

Университета в Комиляс ([University of Comillas](#)) (ES)

Проектът се финансира от програма "Правосъдие" на Европейския съюз.

Контекст и цели на проекта

Предидшни изследвания¹ показаха, че има значителни разлики между държавите по отношение на нарушаването на основните права при задържането, системите за правна помощ, инструментите, които дават достъп до закона и приетите мерки, които позволяват намесата на адвокатите в затвора.

От друга страна тези значителни разлики до голяма степен обясняват големите различия, констатирани по отношение на достъпа до съд и ефективността на правата. Изглежда, че достъпът до правни ресурси в местата за задържане и външните посредници на затворническите жалби са критични фактори в съдебната защита на задържаните под стража. Този факт се обяснява с *"подчертаната свръхпредставителност в затвора на хора, които имат много ограничени финансови средства и са слабообразовани"* (Gautron & Retiere, 2013 г.), които често са безсилни преди правните процедури (Rostaing, 2007; Contrôleur général des prisons, Франция, Доклад 2013, Bouagga 2015). Структурата и обемът на средствата за защита се определят и от организациите, които са активни в сферата на правосъдието (Hodson, 2011).

На европейско равнище вниманието, посветено на това измерение на достъпа до съд и правна защита, е недостатъчно, независимо дали става въпрос за законодателството на ЕС или за ЕКПЧ.

---

¹ *Monitoring Penal Policy in Europe*, Routledge 2017

- Директивата за правната помощ, приета на 13 октомври 2016 г., която ще се отнася до наказателното производство срещу задържани лица и тези, които попадат в обхвата на европейската заповед за арест, няма да окаже въздействие върху съдебните спорове, свързани с условията на задържане или други предприети мерки от администрацията на затворите спрямо заинтересованите лица. Такива спорове, които са тежки за жалбоподателите (техническа сложност, проблеми, свързани с доказателствата), рядко се поемат от наказателни адвокати, тъй като те предполагат доброволна работа.
- Националните различия не са коригирани от съдебната практика на ЕСПЧ, въпреки централната роля, отредена на правото на ефективно средство за защита при елиминирането на структурни проблеми в множество системи в затворите. Способността на такава съдебна практика да доведе до промяна в използването на закона в местата за лишаване от свобода и ролята на съда всъщност се компрометира от незначителната роля, която играе правото на правна помощ по отношение на задържаните по въпроси, неотносими директно към наказателното производство. Съдебните решения, издадени в тази област, са изключително редки и същевременно включват друго основание на нарушение (Suremain, 2016 г.). Пилотните и полу-пилотните решения на ЕСПЧ не засягат това измерение, тъй като те имат за цел да улеснят вътрешните средства за защита, които на практика са насочени към премахване на структурните нарушения на ЕКПЧ (N. Kobylarz-Lerner, ECHR, 8/07)

Недостатъците на процесуалните гаранции в много страни от ЕС допринасят за влошеното положение на няколко пенитенциарни системи, които често засягат предимно местата за задържане под стража (вж. *White Paper on prison overcrowding*, CoE, PC-CP (2015) 6 rev 7). В тази връзка проектът има за цел да улесни консолидирането и хармонизирането на пътищата за достъп до правосъдие и до съд за задържаните в рамките на наказателното производство лица. От тази гледна точка, той ще:

- Очертае законите и практиките в ЕС във връзка с правната помощ с цел защита на правата на задържаните в досъдебното производство (условията на задържане и аспекти, които имат отражение върху наказателното производство: сигурност, трансфери, географско разстояние) като предпоставка за приемане на законодателството на ЕС.
- Анализира условията, при които би било възможно да се признаят на равнище ЕС процесуални права на задържаните в досъдебното производство лица, така че да се започне кампания за застъпничество.

Разпространението на резултатите и действията за повишаване на чувствителността ще се извърши, като се отчетат разнообразието от нива на вземане на решения, които са включени в законодателния процес на част от законодателството на ЕС: европейските институции и неговите органи (Генерална дирекция „Правосъдие“, Комитет за гражданските свободи, Агенцията за основни права на ЕС, съответните органи на Съвета на Европа) и съответните национални органи (министерства на правосъдието, съдилища, адвокатски сдружения, национални механизми за превенция, национални институции за правата на човека).

Същевременно ще се предприемат мерки за укрепване на съответните права на задържаните в досъдебното производство, без да се чака законодателното признаване, чрез:

- Разпространение до съответните заинтересовани страни на последствията от механизмите за правна помощ за защита в съда на правата на задържаните в досъдебното производство, подкрепени от емпирични изследвания;

- Препоръка към властите и националните адвокатски колегии относно практики, специално адаптирани към контекста на затворите, включително дигитални инструменти.

Очаквани резултати от проекта

На първо място, заинтересованите лица в областта на правната помощ (служби за правна помощ, адвокатски колегии, застъпващи се за достъп до закона организации, асоциации, защитаващи затворници) ще бъдат информирани за въздействието на механизмите, насочени към гарантиране на ефективна защита на правата на задържаните в досъдебното производство лица. Освен това те ще бъдат оправомощени да пренасочат действията си въз основа на утвърдени емпирични данни, както и на примери за практики от други страни, открити от проекта.

На второ място, ще се изготви списък с дигиталните ресурси, предоставяни на задържаните и техните семейства, за улесняване на достъпа до правосъдие от страна на публичните органи и сдружения. Моделирането на дигитално приложение ще даде възможност да се внедрят дигитални инструменти в затвора в дългосрочен план.

На трето място, европейските институции и техните органи, както и съответните национални органи по отношение на наказателните теми и основните права, ще бъдат информирани за съществуващите механизми в различните държави-членки и тяхното въздействие по отношение на съдебната защита на основните права.

Тези елементи ще се впишат в процеса, насочен към изготвяне на норми на ЕС по въпросите на затворите, което ще позволи появата на правото на „обосновано“ ефективно средство за защита по отношение на потребностите, които вече произтичат от ЕКПЧ. Една заключителна конференция, включваща заинтересовани страни, учени и практикуващи юристи от ЕС и Съвета на Европа, ще позволи да се подчертае важната роля на правната помощ в областта на ефективната защита на правата на задържаните под стража.

Четвърто, застъпничеството от страна на адвокатските колегии и НПО, насочени към признаването на процесуалните права на задържаните под стража, ще бъде подкрепено от анализ на правото на ЕС по въпросите на затворите, в който ще бъдат изложени подробно теоретичните принципи на подобна иновация и сравнение с изискванията и последиците от съдебната практика на ЕСПЧ.

Работни потоци и методология

Проектът разяснява няколко типа дейности за събиране на информация в научен интердисциплинарен подход чрез комбинация от теория и практика. Използват се сравнителен правен анализ и емпирични социално-правни изследвания чрез критичен подход, които обръщат внимание на недостатъците на правните системи и промените в закона.

Работен пакет - Национално и европейско право

Този работен пакет има за цел да направи задълбочен анализ на националните правни системи по отношение на достъпа до права и правната помощ на задържаните в европейска перспектива.

Въз основа на резултатите от съществуващи изследователски работи работният пакет

ще се съсредоточи първо върху нормите на ЕС за предварителното задържане и за задържането като цяло и ще припомни условията за изготвяне на насоки за обществената политика по този въпрос. Съдебната практика на ЕСПЧ за правна помощ и правата на задържаните също ще бъдат анализирани по отношение на правото на достъп до ефективно средство за защита, за да бъдат обсъдени както нейната съгласуваност, така и нейните граници.

На второ място, работният пакет ще докладва за националното законодателство, както и за насоките на националните публични политики.

Успоредно ще се създаде въпросник за адвокатските колегии. Той ще е с по-опростена форма, като ще се вземат предвид методологичните приноси на подобен опит, реализиран с адвокатските колегии. Събраните данни ще бъдат анализирани по тематични области.

Работен пакет – Участници и практики

Този работен пакет разглежда участниците в правната помощ, тяхната формална и неформална организация, договореностите и професионалните практики и използването на закона в затвора.

Ще бъдат събрани качествени данни (чрез интервюта, фокус групи и т.н.) в деветте целеви държави-членки, които ще докладват за мненията на настоящи и бивши затворници относно условията за ефективна защита на правата и предприетите от тях съдебни стратегии, както и да оценят въздействието на механизмите, предназначени да улеснят задържаните лица.

Работен пакет - Застъпничество, най-добри практики и дигитални иновации

Работният пакет има за цел да обедини, оформи и разпространи резултатите от предишните работни пакети, за да насърчи застъпничеството в полза на въвеждането на ниво ЕС законодателство на процедурни гаранции в полза на задържаните под стража и да предостави на участниците инструменти за подобряване на ефективността на тяхната намеса за защита на основните права на задържаните лица в контекста на предварителното задържане.

Това ще се случи под формата на Бяла книга, съставляваща извлечените поуки от задълбочения анализ на законодателството и обществените политики в деветте целеви държави, резултатите от въпросниците, изпратени до националните адвокатски колегии, и заключенията от теренните изследвания, проведени като част от работния пакет за участниците и практиките. Тази Бяла книга ще има за основна цел да споделя най-добрите практики от националния опит относно условията за ефективна защита на правата на задържаните в досъдебното производство лица и съдебните стратегии, приети от различните участници, и да докладва за въздействието на механизмите, предназначени за улесняване на достъпа до средства за защита от задържаните лица.

В Страсбург ще се проведе заключителна конференция за разпространение на резултатите от проекта относно условията за ефективна защита на правата на задържани под стража, и действия за повишаване на осведомеността за различните европейски и национални участници.

На второ място, работният пакет има за цел да разработи серия от действия, насочени към изграждане на капацитет и незабавно подобряване на практиката за защита на правата на човека (още преди законодателната намеса на ЕС):

- Поредица от препоръки ще бъдат изпратени на органите, отговарящи за правната помощ, и на националните адвокатски колегии във връзка с най-подходящите начини за организиране и финансиране на адвокатите на задържаните.
- Ще бъде създаден списък с инструменти, включително дигитални, достъпни за задържаните лица и техните адвокати, с описание на функциите и подчертаване на силните страни, което ще позволи тяхното взаимно обогатяване.
- Ще бъде създадена дигитална правна библиотека въз основа на правни инструменти с отворен код и тези, произтичащи от проекта *Prison Litigation Network*, за да се подпомогне воденето на дела в сферата на пенитенциарните въпроси. Ще бъде разработен и предоставен за използване в пилотните затвори специфичен инструмент, включващ база данни за дела и ръководство за европейската юриспруденция.
- Ще бъде създаден постоянен орган за мониторинг, който събира партньори и други ключови участници в тази област (хора от академичните среди, адвокати, юристи, членове на НПО), за да се осигури информационно и правно наблюдение на правните развития, както на национално, така и на европейско равнище, по отношение на достъпа до права и правна помощ на задържаните под стража лица.

Календар

Месец	Работен пакет	Резултати
1-8	Европейско и национално законодателство	Обзор (Месец 1) Матрица за събиране и анализ на данни, и въпросник към адвокатските колегии (Месец 2) Проучване на Европейското законодателство (Месец 8) 9 проучвания на националното законодателство (Месец 8) Инструкция за анализа на данните от въпросниците (Месец 6) Анализ на данните от въпросниците (Месец 8)
1-12	Участници и практики	Рамка и инструменти за теренно проучване (Месец 1) Национални проучвания на място, сравняване на данни и съгласуване (Месец 12)
8-18	Застъпничество, най-добри практики, дигитални иновации	Бяла книга – окончателен доклад (Месец 18) Доклад за дигиталните документи (Месец 10) Препоръки към адвокатските колегии (Месец 18) Заклучителна конференция (Месец 15) Интернет портал (Месец 18) Дигитална библиотека (Месец 15) Орган за мониторинг (Месец 15)

BULGARIAN
HELSINKI
COMMITTEE

Utrecht University

Fachhochschule
Dortmund

University of Applied Sciences and Arts

UNIVERSITÀ
DEGLI STUDI
FIRENZE

Funded by
the European Union

Тази публикация е създадена с финансовата подкрепа на Програма „Правосъдие“ на Европейския съюз. Отговорността за нейното съдържанието се носи от Български хелзинкски комитет и по никакъв начин не може да се счита, че отразява позицията на Европейската комисия.